

A Székelyföld ásványkincse az új élet küszöbén!

Irta: BÁNYAI JÁNOS, geológus, tanár, Székelyudvarhely.

Hogy e kérdést igazán méltóképpen bemutatthassuk szükséges, hogy egy kis történeti visszpillantással vezessük be mondani valónkat.

A világháború előtti éveket a fürdőéletnek egy általános ellanyhulása előzte meg. A múlt század közepén igen virágzó fürdőélet és a palackozott ásványvízzel nagyszerű kereskedelmet elérő pénzforrás a vasútak elterjedésével mindinkább szűkebbre szorult. E látszólagos ellentmondást azzal kell megmagyaráznunk, hogy a kényelmes vasúti közlekedés megnyitása előtt a főuraink s a pénznemesseink mind itthon, a könnyebben elérhető hazai fürdőkön nyaraltak s megelégedtek azzal a kényelemmel, amit rendszerint ők, maguk állítottak elő. A palackozott vizeink is verseny nélkül állottak, mert az olcsó székely fuvarosaink szállították el messze földre a borvizeinket, nem, hogy idegenek jutottak volna el ide hozzánk Erdélybe, még inkább a Székelyföldre.

A vasúti vonalak kiépítésével önkéntelenül is megváltozott a helyzet. Az igényesebb s egyben pénzesebb embereinknek a könnyű és kényelmes külföldre jutása hamar ismertté tette előttük a nyugaton már nagyobb kényelmet, s magasabb kultúrát nyújtó fürdőhelyeket s így a mieinkből lassankint, éppen a pénzes fürdővendég típus kezdett kiveszni! Ép így jártunk a palackozott ásvány-

vizeinkkel is! A külföldi jobban kezelt s nagyobb reklámmal dolgozó mamutüzemek nagy hamar elnyomták az olcsó vasúti szállítás kedvezményével a mi vizeinket.

Ez volt a helyzet kb. a világháború kitörésekor. Viszont az elszakítás szomorú évei az ásványvizek jövedelmezőségébe kedvező fejlődést hoztak be. A külföldi utazgatások akadályai (útlevél, nehézkes összeköttetések, valuta stb) elősegítették, hogy a pénzben bővelkedő Regát ide az ország (Románia) közepén levő fürdőinkbe tóduljon. Ezt elősegítették a hatalmas tömegben ott szolgáló háztartási alkalmazottak is, az ásványvizeinkről szóló beszélgetéseikkel! Annyira megindult a roham a Székelyföldre, hogy nemcsak az elismert fürdőhelyeink, hanem már a borvizes falvaink is kezdtek megtelni vendégekkel. Ép így a Kelet rossz vizű vidékei fedezték felf hamar a pompás jóízű, üdítő gyógyvizeinket, ennek folytán egymás után jutottak forgalomba a közlekedési utvonalakhoz közelebb álló ásványvizes források.

Az elmúlt 1940 évi idény teljesen üresen hagyta fürdőinket s amár észrevehetően közeledő változás elriasztotta s otthonülésre kényszerítette a fürdővendég sereget! A szomorú fürdőidénybe csak a felszabadulásunk örömteljes napjai hoztak vigasztalást!

Elérkeztünk most már ahhoz a ponthoz, hogy vizsgálódó szemmel nézzünk előre, a jövőbbe!

Az isteni gondviselés visszavezérelt bennünket az Anyához, de nézzük meg azt, hogy a Székelyföldnek közgazdasági alapját képező ásványvízadottság, milyen reménységekkel biztat népünk, a székelyeink életlehetősége szempontjából!

Nagy és keserves kérdés bizony ez, mert a Székelyföld a szerencsés hazaérkezéssel az Anyaország szélére, legtávolabbi pontjára került! Még a régi vasúti hálózat szerint is igen messze kerültünk az ország gócpontjától, ahonnan mindég közelebb fog esni az osztrák vagy Felvidék nagyobb kultúrával kecsgető fürdő világa. Ugyan a mai világ repülő összeköttetése némiképpen ellensúlyozhatja e hátrányunkat, de viszont olyan olcsóvá lehet-e majd tenni a repülő omnibuszok árait, hogy ne jelentsen jelentős különbségeket az érdeklődő pénztárcája számára?

Egyetlen megoldás az lehetne, hogy a nagy tömegmegmozdulás elősegítésére a túrátkedvelők számára *autóbusz körútakat* kellene rendezni oly módon, hogy a túra egy bizonyos időre akárki által és akárhol hosszabb ideit tartózkodásra, fürdőzésre, nyaralásra megszakítható legyen! Ily módon a körútazás gyönyörűségei-

vel lehetne letakarni a mások által annyira nehezményezett hosszú és keserves utazási körülményeket.

Be kell azonban előre is vallanunk, hogy a nyugati teljes kényelmes berendezésekhez szokott és duzzadt pénztárcájukhoz méltán azt is kívánó érdeklődők, csak egy pár helyen kaphatják meg, az óhajtott magasabb fürdőkulturát.

Hanem azok a szerényebb jövedelműek, akik a sovány pénztárcájuk mellett kevésbé igényesek s főszempontnak a valódi, hamisítatlan természetnek a felkeresését tartják főcélnek, azok bátran jöhetnek ide. A már beindított beszereléssel olcsón, polgári módon helyezkedhetnek el hegyi falvainkban s ha nem riadnak vissza a máskülönben olcsó, de hosszú utazástól, akkor próbálják csak felkeresni a mi fürdőinket, ahol magyarul, tehát a saját anyanyelvükön tudnak értekezni s amellet nem is a közmondásos magyar, hanem egy fokkal még kedvesebb fogadtatásban az igazi székely vendégszeretetben részesülnek.

Az ásványvizeink palackozásának az ügye igen fontos, mert nemcsak a patak módra elfolyó vizeink értékesítéséről volna szó, hanem nagy tömeg beszerelésével közegészségügyi szempontból kellene olcsó borvízzel ellátni, főként a rossz ivóvízű vidékeinket. Ennek a súlyos gazdasági és egészségügyi kérdésünknek a megoldása csak a szállítási körülmények kedvező helyzetbe való hozásával és igen olcsó tarifával történhetik.

Az uralkodó fürdő és palackozott ásványvíz kérdésén kívül igen sok olyan velejáró s jövedelmethozó alkalom adódik, amiket nem szabad figyelmen kívül hagyni.

A rengeteg ásványvízforrunk legtöbbje még mai napig is ősi, a maga természetes egyszerűségében ontja felszínre a drága jó gyógyító anyagunkat, amelyek a kifolyásuknál szétterülve elláposítják a környéket. Az itt évezredek óta fehalmozott gyógyító anyag valóságos kincses bányája a reuma kezelés fontos anyagának, *a gyógyiszapok, gyógylápoknak*. Ezeknek kereskedelembé való hozatala kell legyen *a legközelebbi megoldandó cél*, mert így a fürdőhelyeinket szegénységüknél, vagy bármi okból felkeresni nem tudóknak nyújthatunk olcsón házigyógykezelésre alkalmas anyagokat, amit eddig külföldről és drágán szereztek be.

Az alkáliás sókban gazdag s rendszerint *sósízű borvizeink* feleslegesen lecsurgó vize is hasznosítható *a sók kivonása* útján. Külföldi hasonló vizek szezonon kívüli időben rengeteg ilyen só állítanak elő és megfelelő adagolással hoznak forgalomba s így

hatalmas értékeket mentenek meg s viszont sok szenvedőt juttatnak olcsó gyógyulási alkalomhoz.

A változatos *gázömlésünk* a Hargita mentén sok féle anyagával szinte magától kínálja azokat a felhasználási eshetőségeket, amelyekre mesterséges, szanatóriumi s így drága kezeléssel külföldön már jól bevált gyakorlat van. Ezeknek a kellemes gázfürdőknek s így inhaláló berendezkedéseknek nagy szerepe kell a jövőben legyen a vendégek ide vonzása dolgában, mert ilyenekre példát külföldön igen keveset találunk.

De a *széndiokszidgáznak a sűrítése* is igen fontos iparágga fejlődhetik. Jól tudjuk ugyan, hogy a modern kémia a kárbamenő füstgázakat értékesíti ilyen módon, de ezekből gyógyászati szempontból éppen azok a természetes ritka gázak s a rádium emanáció termékei hiányoznak, amelyekre ép a gyógyítás szempontjából szükség van! Így a Székelyföld természetes gázait, úgy a helyszíni gyógyfelhasználásban vagy cseppfolyósítva, esetleg szilárdítva forgalomba hozva, gyógyhatás tekintetében nem helyettesíthetjük azokkal.

A rendkívül változatos összetételű ásványvizeink alaposabb klinikai megvizsgálására van szükségünk. Ebből a célból igen értékes volna, ha vagy a klinikai gyógyintézetekből, vagy más speciális kezelést nyújtó szanatóriumoknak itt a helyszínén lennének, hogy úgy mondjuk különítményei, illetve fiók intézetei. Ezek aztán az általánosan gyógyulást, üdülést keresők táborából kiválogatnák a speciális gyógykezelésre szorulókat s a kihangsúlyozott fontosságukkal a nyugati nagy fürdők mintájára speciális gyógyhelyekké avatnák egyes fürdő helyeinket! Amilyen specializált hírnevet szereztek maguknak Karlsbad (*gyomorbetegnek*) *Gleichenberg* (*gégehurutosok*) Davos, St. Móric (tüdőbetegnek) stb. stb. úgy nagyon könnyen különleges hírnévre tennének szert pl. a csicsói Büdös város (Hargita fürdő) Basedowosok, 1300 m. magasság és vasas sulfátos szénsavasvizek gyógyiszapokkal!! *Előpaták* ivógyógymóddal, gyomorbajosoknak! *Kovászna* gyógyiszap-Pokolsár-, arzénos, alkalikus sósvizek arzén kezelésre szorulóknak. Higanyos borvizforrások vannak *Központi Hargitában*. — *Málnásfürdő* a Selters típusú vizével a gégehurutosoknak igen fontos: (Inhaláló gyógymódhoz ehhez hasonló vizünk egy egész sereg van.) Mirigybántalmasoknak *Kászonfürdő* és a konyhasósvizeink állanak rendelkezésükre — Reumás bántalmakban szenvedők kellemes kezelése a széndiokszidos gázfürdők valók (tórjai, csicsói, szentimrei, Bü-

dösfürdő, Súgás, Kovászna, Málnás stb. stb) ebből épenséggel igen sok van. *Szejke kénesvizével* a fémmergezésben szenvedőknek megbecsülhetetlen. — Iszap kezelésre *Szováta* sós iszap (Kovászna széndiokszidos — *Borszék* szintén — Nagyon ki kellene hangsúlyozni egy pár forrásunknak *a langyos jellegét*. (Ezeket a 21-16 C° hőmérsékletükkel féltermáknak lehetne nevezni!!) Ugyanis veszekedett híre van a borvizes fürdőinknek, olyan hidegek (van még 60C. is!) De viszont egy egész sora ismeretes az olyan forrásoknak, amelyek langyos és bővizüknél fogva, csodaként, egész strandfürdők berendezésére volnának alkalmasak ilyent már csináltak is Csíkszeredában!

Ha már most az ásványvizkérdésünket nem a gyógyászat, hanem *a közgazdasági jelentőségüknek* szemszögéből nézzük, akkor látni való, hogy igazán nagy szükség van egy *olyan szerve-re, amely azt a sok mindenféle érdekeltséget érintő kérdésünk kezelését egy helyre koncentrálja, az adminisztráció szempont-jából.*

Ha vannak vidékeink, ahol a földbányakincse egy egész vidékre ráüti bélyegét s minden érdek csak e főtéma körül forog, úgy *a Székelyföldnek is e szempontból van egy uralkodó jellege s ez az ásványvizben való hallatlan gazdasága.* Vannak bányavidékeink ahol a szén, só, vas, kő, arany stb. az uralkodó plánéta, így a Székelyföldnek is e bőséges földalatti kincse kell meghatározza minden irányban, az életnek kialakulását.

A háború előtti években a kormány gondoskodó kirendeltséggel igyekezett a gazdálkodási ügyeknek szolgálni, most e már bevált különítmény mintájára, egy *fürdőügyi hivattal* kell az ásványvizkérdés megoldását elősegíteni.

Ez a szerv volna az, amely jóakarátú támogatásával segítené elő, a vállalatok ügyét, legyen az szerény magánválalkozás vagy már mammutüzemmé fejlődött vállalat is. Tehát a szomorú közelmultban meg szokott tempótól eltérően, ez a hivatal nem mint egy prédára leső sas csapna le a büntető alkalmakra lesve az áldozatokra, hanem éppen ellenkezően jóakarátú szaktanácsokkal segítené elő az igen sokféle vonatkozású ásványvizügy helyes és gazdaságos menetét. Ez a szerv volna tehát az összekötő kapocs az érdekeltségek és hatóságok között.

A vezetője csak a kérdés minden oldalát ismerő szakember lehet, akinek aztán a segítségére speciálisták állanak rendelkezésére. Ezek részben ők maguk is szakkérdésekben közvetlen tudná-

nak intézkedni, vagy a szakbeosztás elve alapján, segítségül tudnák venni a különböző tudományos szervezeteket.

Az ásványvízügy rendkívül sok szakirányt érint. Jogi, gyógyászati, ásványviztechnikai, (együtt a geológus és a kémikus munkásságával!) kereskedelmi, idegenforgalmi propaganda, lennének a fontosabb osztályai.

Valamennyi kérdés az adminisztrációs úton az egyes érdekeltek számára mind más és más miniszteriummal való összekötetés keresését jelentené s azért volna az szükséges, hogy helyben a Székelyföld középpontjában levő kirendeltség útban, időben s végül az ügyek helyesebb elintézésében segítségére legyen az érdekeltségnek.

Ez a kirendeltség tehát, – hogy újjólag hangsúlyozzuk, nem az ellenőrző s mindig csak parancsolni akaró hatóság jellegét kapná, hanem szinte az érdekeltségek szövetkezeti központi szerve lenne (már csak a jóakaratot értve és nem a hivatalos szervezet jellegét!!)

Addig, amíg egy ilyen összefogószerv nincs megalkotva addig nem várhatjuk az ásványvízügy egységesen irányított egészséges fejlődését. Ha az állam nem állítana fel egy ilyen kirendeltséget, úgy az érdekeltségeknek kellene magukról gondoskodjanak egy központi szövetkezeti szerv megalkotásáról, amelynek nem lehetne hatósági jellege, viszont a hatóságok felé, egy mindenben hasznos és hozzáértő szerve lenne e fontos ügynek, amely az egyeseket is megóvná a felesleges futkározásoktól, mert minden ügyükben intézkedhetne, vagy legalább is tanáccsal tudna szolgálni az adott esetekben. Ebben a formában értékes védőszerve lenne a szövetkezeti tagoknak s az ásványvíz kérdés minden ága-bogát figyelemmel kísérvén, idejében tudna intézkedni az érdekek megóvására.

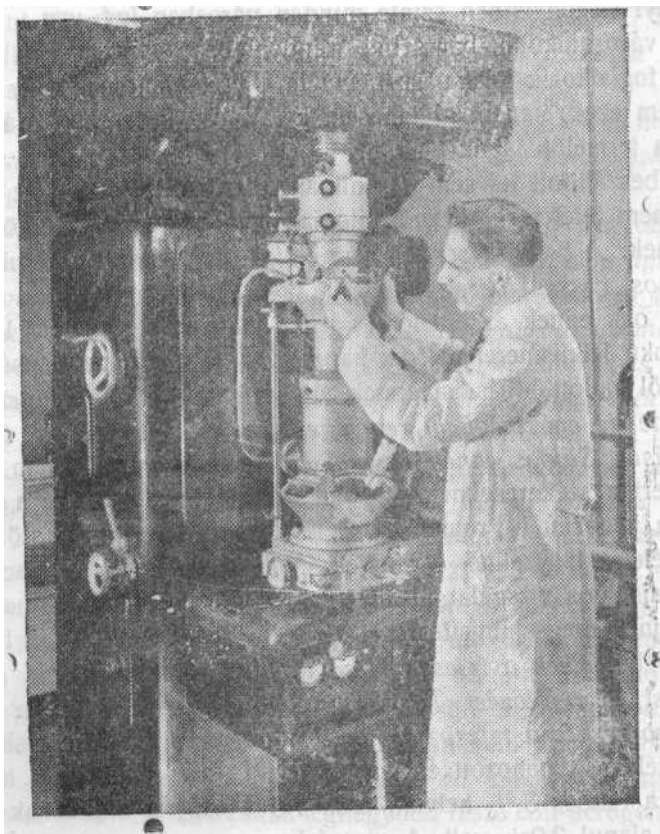
Mivel az érdekeltek megmozgatása egy esetleges önálló szervezkedés dolgában igen nehéz, már csak azért is mert a visszatérésünk“ teljesen „tabula rasa“-t csinált ezért e tekintetben is maga az állam vehetné a kezébe a kezdeményezést s egyelőre az ügy fontosságára való tekintettel akár kormány-, akár miniszteri biztos kiküldetésének az alakjában.

Megbecsülhetetlen szolgálatot tesz a Székelyföld közgazdasági viszonyainak a feljavítása érdekében az, aki ezt az ügyet megszervezi. Akkor fog igazán kibontakozni az a gazdasági perspektíva amely megmutatja, hogy *mindenféle gazdasági termelés, háziipari foglalkoztatás, kereskedelem, közlekedés csak úgy lehet hasznot-*

hozó, ha az ásványvíz kérdéshez alkalmazkodik. Számolni kell azzal, hogy ennek az ügynök a megszervezése a székely lakosságot itt helyben, a születési helyén tudja foglalkoztatni s más oldalról meg gazdasági termelésünknek nem kell piacot keresnünk, mert a fogyasztó ide helybe jő s ebben a formában még drágábban tudunk mindent értékesíteni, mintha nem nagyon nagy feleslegünket idegen piacokon akarnók vinni.

Egységes irányító szervre van tehát szükségünk úgy gyógyászati, mint közgazdasági szempontból is!!

Képünk a híres Siemens féle *szupermikroszkopot* mutatja, amellyel a legparányibb tárgyakat 40,000 szerez nagyításban meg lehet figyelni. Ez az új készülék döntő kihatással van az egész gyógyászatra.